

تحلیل موانع صنعتی شدن دام‌پروری مطالعه موردی: شهرستان قلعه‌گنج، استان کرمان

شهاب میرزایی - کارشناس ارشد توسعه روستایی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه یاسوج
مهدی نوری پور* - دانشیار ترویج و توسعه کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه یاسوج

دریافت مقاله: ۱۳۹۳/۱/۲۷ پذیرش نهایی: ۱۳۹۳/۴/۲۵

چکیده

صنعتی شدن دام‌پروری از طریق افزایش تولیدات روستایی، بهره‌وری، ایجاد فرصت‌های شغلی و ایجاد پیوند با دیگر بخش‌های اقتصادی، نقش بسیار مهمی در توسعه روستایی دارد. هدف پژوهش حاضر، تحلیل موانع صنعتی شدن دام‌پروری در مناطق روستایی شهرستان قلعه‌گنج بود. بدین منظور از روش پژوهشی پیمایش بهره‌گرفته شد. جامعه آماری پژوهش، دامداران مناطق روستایی شهرستان قلعه‌گنج بودند که جمعاً ۸۱۰ نفر را شامل می‌شدند. با استفاده از جدول کرجسی و مورگان و روش نمونه‌گیری طبقه‌ای با انتساب متناسب، ۲۶۶ نفر از سه دهستان به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها، پرسشنامه محقق‌ساخته بود. برای تعیین روایی پرسشنامه از دیدگاه‌ها و پیشنهادهای خبرگان دانشگاهی استفاده شد. به‌منظور تعیین پایایی آن نیز از هم‌سانی درونی به‌روش آلفای کرونباخ استفاده شد و آماره ضریب آلفای کرونباخ برای بخش‌های مختلف پرسشنامه ۰/۷۳۳ تا ۰/۷۳۳ به‌دست آمد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از تحلیل خوشه‌ای، ضریب پراکندگی و تی‌تست جفت استفاده شد. نتایج پژوهش نشان دادند که از دیدگاه دام‌پروران، موانع سازمانی و ساختاری از مهم‌ترین موانع صنعتی شدن دام‌پروری در منطقه مطالعه‌شده بودند. افزون‌بر آن، نتایج بیانگر بالابودن سطح موانع و مشکلات برای صنعتی شدن دام‌پروری در شهرستان قلعه‌گنج بودند. دیگر یافته‌ها حاکی از آن بود که دهستان محمدآباد دارای موانع کمتری از سایر دهستان‌ها بود. ازسوی دیگر، دامداران نیمه‌صنعتی موانع را بالاتر از دامداران سنتی ارزیابی کردند.

کلیدواژه‌ها: دام‌پروری، قلعه‌گنج، موانع صنعتی‌سازی.

مقدمه

بسیاری از کشورهای در حال توسعه به منظور دستیابی به توسعه اقتصادی و اجتماعی - به ویژه در نواحی روستایی- روش‌های مختلفی را به کار گرفتند که به «راهبردهای توسعه» شناخته می‌شوند. یکی از راهبردهای مهم توسعه، صنعتی‌سازی و ایجاد صنایع در مناطق روستایی است (مطیعی لنگرودی و نجفی کانی، ۱۳۸۵، ۱۴۷). نظریه صنعتی شدن مناطق روستایی به مثابه تسهیل‌گری در جهت ایجاد اشتغال و افزایش درآمد و راهبردی مناسب برای حل مشکل توسعه مناطق روستایی، بخش بالقوه‌ای برای حل مشکل بیکاری مناطق محروم روستایی به شمار می‌آید (طاهرخانی، ۱۳۸۰، ۳۴). میسرا و آچیوتا (۱۹۹۰، ۱۷) معتقدند که صنعتی شدن روستا عامل مهمی در افزایش رفاه و تأمین کالاها و خدمات ضروری برای خانوارهای روستایی است و تجربه بسیاری از کشورها نشان می‌دهد که هرگونه تغییر ساختاری از طریق صنعتی شدن، تحول اقتصادی بازرشی در مناطق روستایی ایجاد می‌کند.

با افزایش رشد جمعیت، تقاضا برای محصولات غذایی و از جمله برای تولیدات دامی افزایش می‌یابد. بدیهی است که به منظور تحقق امنیت غذایی، توجه به توسعه و تقویت این زیربخش مهم در کشور اهمیت بسزایی دارد (جلال زاده و همکاران، ۱۳۸۹، ۱۷۲). طبق برآوردهای سازمان خواربار کشاورزی جهانی، حدود ۵۰ درصد درآمد ناخالص ملی در بخش کشاورزی و بیش از ۲۰ درصد کل درآمد ناخالص ملی در بیشتر کشورهای در حال توسعه و حتی توسعه یافته از دام پروری تأمین می‌شود (FAO, 1993). بنابراین، دام و محصولات دامی، تأمین کننده درآمد نقدی مستقیم‌اند. به اعتقاد صاحب نظران اقتصاد کشاورزی، دام‌ها بانک‌های زنده کشاورزی هستند. دام‌ها صرف نظر از درآمد، به خاطر تولید پروتئین، انرژی کار و فضولات - که منبع سوخت و حاصل خیزکننده آلی هستند- مورد توجه متخصصان توسعه در مناطق روستایی کشورهای در حال توسعه قرار دارند. به رغم تلاش‌های جدید در تأسیس سازمان‌های خدمات رسانی و انقلاب در فناوری‌های دام پروری، میزان بهره‌وری تولید محصولات دامی در

کشورهای در حال توسعه از جمله ایران بسیار پایین‌تر از کشورهای توسعه‌یافته است (رضوانفر و همکاران، ۱۳۸۵، ۳).

با وجود پرورش نزدیک به ۶۶/۶۷ درصد دام‌های کل جهان در کشورهای در حال توسعه، این کشورها فقط حدود ۲۵ درصد گوشت و ۲۰ درصد شیر جهان را تولید می‌کنند (رضوانفر و همکاران، ۱۳۸۵، ۳). یکی از راه‌های مناسب کشورهای در حال توسعه برای افزایش میزان بهره‌وری و برطرف کردن مشکلات غذایی، صنعتی کردن بخش دام‌پروری است.

کشور ایران به‌عنوان یکی از کشورهای در حال توسعه می‌بایست به توسعه و تقویت بخش دام‌پروری - که دارای ماهیت روستایی است - اهتمام ورزد. صنایع دام‌پروری در رشد و توسعه مناطق روستایی و ایجاد تعادل بین شهر و روستا اهمیت بسیاری دارند و ارتقای این بخش، افزایش درآمد و سطح رفاه روستاییان، کاهش روند مهاجرت از روستا به شهر و استفاده بهینه از منابع موجود را به‌ارمغان خواهد آورد.

شهرستان قلعه‌گنج یکی از مناطق جنوب استان کرمان است که جمعیت دامی آن ۲۶۲۱۵۴ رأس دام سبک و سنگین و ۵۹۷۸ نفر شتر است، ولی دام‌پروری صنعتی در آن رشد چندانی نداشته است (جهاد کشاورزی شهرستان قلعه‌گنج، ۱۳۹۱). دلایل عمده توسعه‌نیافتگی دام‌پروری در منطقه مذکور را می‌توان چنین برشمرد: بهره‌وری پایین سرمایه در بخش دام، هدررفت منابع و وجود مشکلات در تولید و عرضه بهداشت دام، وابستگی شدید دام‌پروری شهرستان قلعه‌گنج به مرتع، ۱۵ سال خشکسالی متوالی، نوع درجه سه بودن مراتع، و ظرفیت دام موجود چندین برابر ظرفیت مراتع. در چنین وضعیتی روند تغییر نظام دام‌پروری و روند صنعتی شدن دام‌پروری در شهرستان قلعه‌گنج در مقایسه با کل استان بسیار کند است. براساس آمار سال ۱۳۹۰ مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان، ۹۰ درصد دام موجود در شهرستان قلعه‌گنج از نژادهای بومی است در حالی که این نسبت در استان پنج درصد است و نشان از توسعه‌نیافتگی دام‌پروری صنعتی در شهرستان دارد. از این‌رو، این پرسش مطرح می‌شود که: چه موانع و مشکلاتی بر سر راه صنعتی شدن دام‌پروری در شهرستان قلعه‌گنج وجود دارد؟

مبانی نظری پژوهش

از سال‌های بعد از جنگ جهانی دوم، کشورهای جهان به این نتیجه رسیدند که راه اصلی برای توسعه و پیشرفت، جنگ و لشکرکشی و کشورگشایی نیست و باید اقدامات مشخص و برنامه‌ریزی شده‌ای را برای توسعه و پیشرفت دنبال کرد. این اقدامات در دهه‌ها و سال‌های مختلف، اسامی و عناوین گوناگونی به خود گرفتند، مانند رشد^۱، توسعه^۲، توسعه همه‌جانبه^۳، توسعه خوداتکا^۴، توسعه پایدار^۵ و مانند اینها (اقتباس از زمانی پور، ۱۳۷۳). اما صرف نظر از تعدد مفاهیم، وجه مشترک همه آنها اقدامات مشخص، برنامه‌ریزی شده و هدفمندی برای ایجاد پیشرفت، بهبود و توسعه کشورها بود. برای توسعه مناطق کمتر توسعه یافته از جمله جوامع روستایی، راهبردهای مختلفی طی سال‌های گذشته معرفی و اجرا شدند. از کیا (۱۳۷۴) راهبردهای توسعه روستایی را در دو دسته اصلی بهبود^۶ و دگرگونی^۷ تقسیم می‌کند. هدف اصلی راهبرد بهبود، اصلاح و بهبود وضعیت موجود و هدف اصلی راهبرد دگرگونی همان‌گونه که از عنوان آن مشهود است- ایجاد تغییرات بنیادین و ساختاری در وضعیت موجود است. هرچند در زیرمجموعه هر کدام از این راهبردها، رویکردهای مختلفی قرار می‌گیرند، اما تفاوت اصلی آنها همان است که توضیح داده شد. در این میان، راهبرد دگرگونی گستره کاربرد کمتری داشته و عمدتاً در کشورهای کمونیستی و به صورت انقلاب و تغییر در نظام مالکیت و زمین‌داری رخ داده است. اما راهبرد بهبود با توجه به ماهیت آن، گستره وسیع‌تری بین کشورهای دنیا یافته است. برای مثال، در زمینه راهبردهای بهبود، رویکردهایی مانند صنعتی‌سازی^۸، ایجاد مراکز رشد منطقه‌ای^۹، ایجاد قطب‌های کشاورزی^{۱۰} و مانند اینها در

1. Growth
2. Development
3. Holistic Development
4. Self- Reliant Development
5. Sustainable Development
6. Improvement
7. Transformation
8. Industrialization
9. Regional Growth Centers
10. Agro-Polytens

مناطق روستایی کشورهای در حال توسعه دنبال شدند. در میان این راهبردها، راهبرد صنعتی‌سازی اهمیت بسزایی داشته و در دهه‌های اخیر در مبنای نظری و فعالیت‌های اجرایی توسعه جایگاه ویژه‌ای را به خود اختصاص داده است. به این راهبرد در کشورهای نظیر ایران که با روند فزاینده رشد جمعیت روبه‌رو بوده‌اند نیز توجه ویژه شده است. بخش کشاورزی در عمل ظرفیت اشتغال محدودی دارد و بدیهی است برای ایجاد فرصت‌های شغلی کافی و اشتغال‌زایی و کاهش بیکاری جوانان، صنعتی‌سازی به‌ویژه صنعتی‌سازی بخش کشاورزی و زیرمجموعه‌های آن نظیر زراعت و دام‌پروری می‌تواند بسیار کارساز باشد. صنعتی‌سازی بخش کشاورزی افزون بر اثر بخشی در ایجاد شغل و کاهش بیکاری، باعث رشد و پیشرفت این بخش نیز می‌شود و از تمرکز صنایع در شهرها و به‌ویژه کلان‌شهرها و پدیده‌های منفی مانند مهاجرت، ایجاد مشاغل کاذب، حاشیه‌نشینی و بزهکاری تا حدودی جلوگیری می‌کند.

مروری بر نوشتارها و پژوهش‌های مرتبط

با اینکه نزدیک به ۹۰ درصد تولیدکنندگان روستایی بخش کشاورزی را در کشورهای در حال توسعه، کشاورزان و دامداران خرده‌پا^۱ تشکیل می‌دهند، آهنگ پذیرش و به‌کارگیری فناوری‌های جدید میان آنها بسیار کند است (رضوانفر و همکاران، ۱۳۸۵، ۴). دنت و نورتون (۱۹۹۸) عواملی مانند بی‌تناسبی میان تحقیقات کشاورزی و نیازهای کشاورزان، بالابودن زیان‌های ریسک‌پذیری در پذیرش و به‌کارگیری روش‌ها و فنون جدید، دسترسی نداشتن به خدمات پشتیبانی ضروری، و آگاهی نداشتن سازمان‌های ترویج و تحقیق از مشکلات و نیازهای واقعی کشاورزان را از دلایل عمده تأخیر زمانی میان تولید و پذیرش فناوری برمی‌شمارند. کارشناسان فائو (۱۹۹۵) عوامل محدودکننده تولیدات دامی را در کشورهای در حال توسعه به عوامل اجتماعی، اقتصادی، فنی و سازمانی نسبت می‌دهند که برخی از آنها عبارت‌اند از:

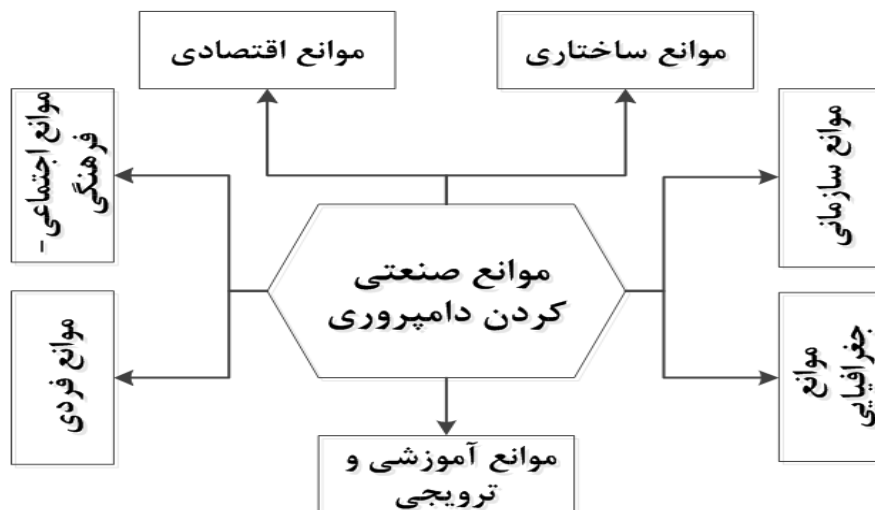
1. small farmers / livestock owners

- مؤثر نبودن سازمان‌های ارائه‌کننده خدمات دام پروری؛
- محدودیت سرمایه‌گذاری در فرایندهای بهداشتی، عمل‌آوری و بازاریابی محصولات دامی؛

- ناکافی و غیرمؤثر بودن سرمایه‌گذاری‌های دولتی در بخش تحقیق و انتقال فناوری دام پروری و ضعف سازمان‌های تحقیقی و ترویجی در جذب کافی درآمدهای ملی؛
- بهره‌وری پایین تولید در بخش دام به دلایلی از جمله ضعف نظام تغذیه و خوراک‌دادن دام، ظرفیت پایین ژنتیکی، ضعف بهداشت، گسترش بیماری‌های مختلف دام و افزایش مرگ‌ومیر و سیاست‌های غیر صحیح.

مک‌آدام و همکاران (۲۰۰۴) در تحقیقات‌شان به بررسی موانع نوآوری در مناطق محروم پرداختند. به نظر آنها، در این مناطق زیرساخت‌های محیطی لازم برای نوآوری (نظیر قوانین و مقررات دولتی و برنامه‌ریزی) به‌طور معمول در مقایسه با مناطق مرکزی توسعه کمتری یافته‌اند. اسکوزی و گراول (۲۰۰۵) در پژوهشی کمبود منابع مالی، ضعف مدیریت و بازاریابی، فقدان کارگر ماهر، و ضعف در اطلاعات و ارتباطات بیرونی را از مهم‌ترین موانع بازدارنده نوآوری در بنگاه‌های کوچک برشمردند. وریس و راش جیسی (۲۰۰۲)، سودآوری مزارع پرورش گاو شیری را در ایالت فلوریدای امریکا بررسی کردند و نشان دادند که پایین بودن سودآوری مزارع پرورش گاو، مانع عمده‌ای برای توسعه این فعالیت در ایالت مذکور به‌شمار می‌آید. این پژوهشگران برای توسعه فعالیت مذکور و بهبود شرایط تولید، تخصص‌گرایی بیشتر و حرکت به سمت واحدهای تولید بزرگ‌تر را پیشنهاد کردند. پژوهش‌ناواران و باخن ریدر (۲۰۰۷) نشان می‌دهد که عوامل نوع مدیریت، نیروی کار و میزان زمین تخصیص داده‌شده به فعالیت دام‌داری و اندازه گله از مهم‌ترین عوامل تعیین‌کننده پیشرفت واحدهای دامی هستند. نتایج پژوهش تامبیونان (۲۰۰۹) در اندونزی نشان می‌دهد که نبود سرمایه، بالا بودن قیمت نهاده‌ها، هزینه زیاد نیروی کار، نبود فناوری مناسب، و نبود پرسنل ماهر از مهم‌ترین موانع توسعه واحدهای کارآفرین هستند. فورچی و قره‌باشی (۱۳۹۰) در پژوهشی موانع صنعتی شدن دام پروری را

چنین برشمرده‌اند: کمبود و گران بودن علوفه خوراکی، توسعه نیافتگی کشت علوفه، اطلاعات علمی و فنی پایین دامداران، نبود مراکز خرید و صنایع تبدیلی محصولات دامی، مشکلات مدیریتی در زمینه تغذیه، بهداشت، تولیدمثل، اصلاح نژاد، بازاریابی، آشنانبودن دامداران با فناوری‌های روز، مشکلات اقتصادی، بی‌سوادی بخش عمده بهره‌برداران دام، توسعه شهرنشینی، و جاذبه‌های شهری. رضوانفر و همکاران (۱۳۸۵)، در پژوهشی مشکل اصلی توسعه نیافتگی بخش دامپروری سنتی در ایران را محدودیت فناوری و منابع فیزیکی، نبود مدیریت دانش و اطلاعات برای توسعه منابع انسانی و محدودیت خدمات‌رسانی آموزشی و ترویجی به‌ویژه برای دامداران خرده‌پا می‌دانند. با توجه به مطالعات گذشته و جمع‌بندی موانع مختلف صنعتی شدن دامپروری می‌توان چارچوب مفهومی پژوهش را به صورت شکل ۱ نشان داد.

شکل ۱. چارچوب مفهومی پژوهش

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر به صورت پیمایشی^۱ انجام گرفت و از لحاظ تجزیه و تحلیل عددی داده‌ها، تحقیقی کمی به شمار می‌آید. برای جمع‌آوری داده‌های پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته به کار گرفته شد.

بدین منظور ابتدا با استفاده از مطالعه دلفی، مشکلات و موانع صنعتی‌سازی دامپروری از دیدگاه کارشناسان گردآوری شد و سپس در قالب پرسشنامه‌ای ساختارمند و در چارچوب طیف چهارگزینه‌ای لیکرت (هیچ، کم، متوسط، زیاد) در اختیار دامداران قرار گرفت. به منظور تعیین روایی^۲ پرسشنامه از روش اعتبار ظاهری^۳ بهره گرفته شد که با استفاده از نظر استادان و متخصصان پس از چند مرحله اصلاح و بازنگری به دست آمد.

برای تعیین پایایی^۴ پرسشنامه، پیش‌آزمونی^۵ با ۳۰ پرسشنامه انجام گرفت و ضریب آلفای کرونباخ^۶ به دست آمده (۰/۵۳۲ تا ۰/۷۳۳) نشان از پایایی مناسب پرسشنامه طراحی شده داشت. جامعه آماری پژوهش، پنج دهستان شهرستان قلعه گنج بود که سه دهستان از میان آنها به صورت هدفمند انتخاب شد، که جمعاً ۸۱۰ دامدار در آنها زندگی می‌کردند. حجم نمونه با استفاده از جدول نمونه‌گیری کرجسی مورگان (پاتن، ۲۰۰۲)، ۲۶۶ نفر تعیین شد. پس از تعیین حجم نمونه، برای انتخاب نمونه‌ها از روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی شده^۷ استفاده گردید و نمونه‌ها به صورت انتساب متناسب، انتخاب شدند (جدول ۱).

1. Survey Research
2. Validity
3. Face Validity
4. Reliability
5. Pilot Test
6. Cronbach's Alpha
7. Proportional Stratified Sampling

جدول ۱. حجم نمونه در دهستان‌های بررسی شده

تعداد دام‌دار		نام دهستان
نمونه	جامعه*	
۶۹	۲۱۰	سرخ‌قلعه
۹۲	۲۸۰	محمدآباد
۱۰۵	۳۲۰	چاه‌داد خدا
۲۶۶	۸۱۰	جمع

*منبع: مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان قلعه‌گنج، ۱۳۹۱

روش‌های استفاده‌شده در پژوهش

به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمارهایی نظیر فراوانی، میانگین، انحراف معیار، ضریب تغییرات، و تی‌تست جفت بهره گرفته شد. طبقه‌بندی نگرش دام‌داران درخصوص موانع مطالعه‌شده نیز با الگوریتم خوشه‌بندی به‌روش K-means صورت گرفت. در ادامه شرح مختصری از روش الگوریتم خوشه‌بندی ارائه می‌شود.

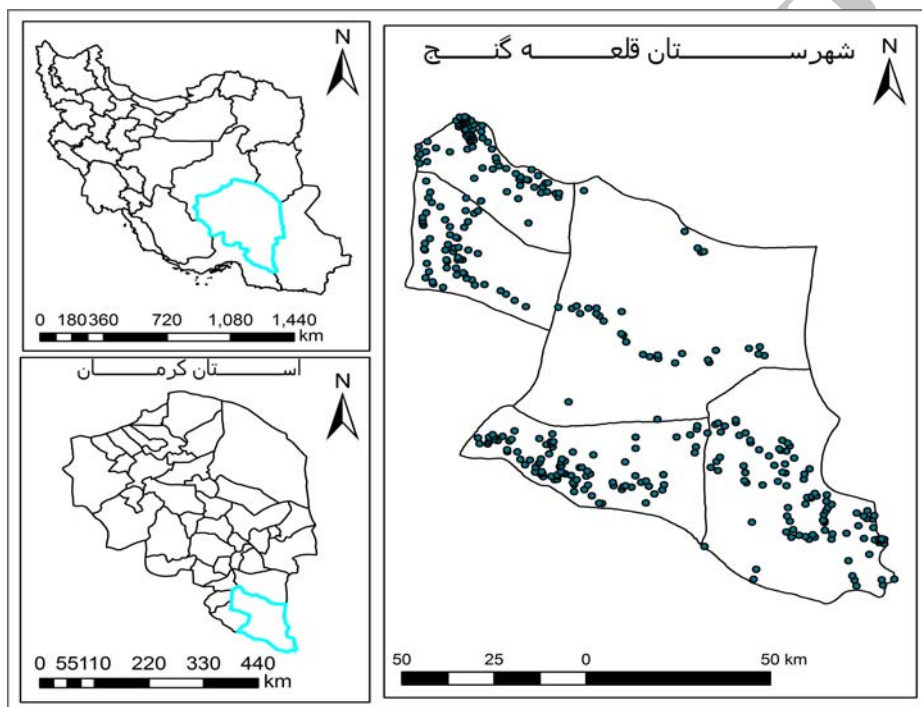
الگوریتم خوشه‌بندی یکی از روش‌های طبقه‌بندی نظارت‌نشده و فرایندی است خودکار که طی آن مجموعه داده‌ای معین به مجموعه‌ای از کلاس‌ها با خوشه‌ها تقسیم می‌شود (Xu and Wunsch, 2005). یکی از ساده‌ترین الگوریتم‌های یادگیری بدون نظارت K-means است. این روش به‌دنبال راهی ساده برای طبقه‌بندی اطلاعات داده‌شده از طریق تعداد معینی خوشه است (Niknam et al., 2011, 307). در این روش، نخست افراد به K گروه دلخواه تقسیم می‌شوند و سپس هر فرد در گروهی قرار می‌گیرد که معمولاً کمترین فاصله را تا میانگین آن گروه دارد (حاج‌سیدجوادی و صمدی، ۱۳۸۸، ۸).

قلمرو جغرافیایی پژوهش

شهرستان قلعه‌گنج در استان کرمان و جنوب‌شرقی ایران قرار دارد. این شهرستان از شمال به شهرستان کهنوج، از جنوب به بندر جاسک، از جنوب‌شرق به استان سیستان و بلوچستان

شهاب میرزایی و مهدی نورپور ——— تحلیل موانع صنعتی شدن دامپروری؛ مطالعه موردی: شهرستان قلعه گنج، ...

(شهرستان‌های ایران شهر و نیک‌شهر)، از شرق به شهرستان رودبار و از غرب به منوجان محدود می‌شود. مساحت شهرستان قلعه گنج ۱۴۲۰۰ کیلومتر مربع معادل ۳/۳ درصد از کل استان است. فاصله تا مرکز استان ۴۲۰ کیلومتر است (مرکز آمار، ۱۳۹۰).

شکل ۲. موقعیت جغرافیایی شهرستان قلعه گنج در کشور و استان کرمان

یافته‌های تحقیق

ویژگی‌های فردی دامداران مطالعه شده

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، میانگین سنی افراد مطالعه شده ۴۱/۳۹ سال با انحراف معیار ۷/۶۰ سال با بیشینه سنی ۵۷ و کمینه سنی ۲۹ سال است. تجربه کاری افراد

مطالعه‌شده، با میانگین ۱۲/۸۱ سال و انحراف معیار ۸/۶۸ سال و بیشینه ۳۴ سال و کمینه یک سال است. میانگین درآمد حاصل از دام‌داری (درآمد ناخالص) ۱۹/۵۸ میلیون تومان با انحراف معیار ۱۶/۹۰ و کمینه درآمد ۶ میلیون تومان و بیشینه ۸۰ میلیون تومان در سال است. میانگین تعداد دام افراد مطالعه‌شده ۷۶ رأس با انحراف معیار ۷۷/۱۸ و کمینه ۲۰ و بیشینه ۳۵۰ رأس است (جدول ۲).

جدول ۲. ویژگی‌های فردی و اقتصادی افراد مطالعه‌شده

ویژگی‌ها	میانگین	انحراف معیار	بیشینه	کمینه	میانه
سن (سال)	۴۱/۳۹۴۷	۷/۶۰۶۲۴	۵۷	۲۹	۴۱
تجربه کاری (سال)	۱۲/۸۹۱	۸/۶۸۳۰۶	۳۴	۱	۱۱
درآمد (میلیون تومان)	۱۹/۵۸۶۵	۱۶/۹۰۹۳۶	۸۰	۶	۱۲
تعداد دام (رأس)	۷۶/۳۸۳۵	۷۷/۱۸۰۴۸	۳۵۰	۲۰	۴۵

منبع: یافته‌های تحقیق

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، ۸۶/۴۷ درصد از افراد بررسی‌شده مرد و ۹۳/۲۳ درصد متأهل هستند. وضعیت تحصیلات افراد مطالعه‌شده نشان می‌دهد که ۶/۷۷ درصد بی‌سواد، ۲۰/۷۷ درصد دارای سواد خواندن و نوشتن، ۱۶/۱۷ درصد ابتدایی، ۱۶/۹۲ درصد راهنمایی، ۱۱/۶۵ درصد دبیرستان، ۱۹/۵۵ درصد دیپلم، ۶/۳۹ درصد فوق دیپلم و ۱/۸۸ درصد نیز لیسانس و بالاتر هستند. بیشترین افراد مطالعه‌شده سواد در حد خواندن و نوشتن دارند. ۸۹/۸ درصد از افراد بررسی‌شده دام‌پروری را به‌صورت سنتی انجام می‌دهند و ۱۰/۲ درصد نیز به‌صورت نیمه‌صنعتی مشغول به دام‌پروری هستند.

شهاب میرزایی و مهدی نوری پور ——— تحلیل موانع صنعتی شدن دام پروری؛ مطالعه موردی: شهرستان قلعه گنج، ...

جدول ۳. ویژگی‌های فردی و اقتصادی افراد مطالعه‌شده

مد	درصد	فراوانی	ویژگی	
-	۸۶/۴۷	۲۳۰	مرد	جنس
	۱۳/۵۳	۳۶	زن	
-	۹۳/۲۳	۲۴۸	متأهل	تأهل
	۶/۷۷	۱۸	مجرد	
خواندن و نوشتن	۶/۷۷	۱۸	بی سواد	تحصیلات
	۲۰/۶۸	۵۵	خواندن و نوشتن	
	۱۶/۱۷	۴۳	ابتدایی	
	۱۶/۹۲	۴۵	راهنمایی	
	۱۱/۶۵	۳۱	دبیرستان	
	۱۹/۵۵	۵۲	دیپلم	
	۶/۳۹	۱۷	فوق دیپلم	
	۱/۸۸	۵	لیسانس و بالاتر	
-	۸۹/۸	۲۳۹	سنتی	تأسیسات
	۱۰/۲	۲۷	نیمه صنعتی	

منبع: یافته‌های تحقیق

تحلیل موانع اقتصادی صنعتی کردن دام پروری

همان‌گونه که جدول ۴ نشان می‌دهد، بالابودن قیمت خوراک دام و پایین بودن توان مالی دام‌داران از نظر پاسخ‌دهندگان، مهم‌ترین موانع اقتصادی صنعتی شدن دام پروری در منطقه مطالعه‌شده به‌شمار می‌آیند. بالابودن قیمت مصالح و نبود بازار فروش مناسب از دیدگاه افراد پاسخ‌دهنده اهمیت کمتری از سایر موانع مطالعه‌شده دارند. تحلیل توصیفی گویه‌های تبیین‌کننده موانع اقتصادی جدول ۴، بالابودن سطح موانع ذکرشده را در منطقه نشان می‌دهد.

جدول ۴. اولویت‌بندی موانع اقتصادی صنعتی کردن دام‌پروری

رتبه	ضریب پراکندگی	انحراف معیار	میانگین*	موانع اقتصادی
۱	۰/۱۶۹۴	۰/۴۶	۲/۷۰	پایین بودن توان مالی دام‌داران
۱	۰/۱۶۹۴	۰/۴۶	۲/۷۰	بالابودن قیمت خوراک دام
۲	۰/۲۱۳۵	۰/۵۶	۲/۶۰	بالابودن هزینه خرید ادوات و تجهیزات
۳	۰/۲۲۸۶	۰/۵۶	۲/۴۷	بالابودن هزینه تأمین انرژی از جمله برق
۴	۰/۲۷۷۷	۰/۷۱	۲/۵۷	بالابودن قیمت داروهای مورد نیاز دام
۵	۰/۲۷۸۹	۰/۶۳	۲/۲۶	توزیع نامناسب اعتبارات و تسهیلات
۶	۰/۲۹۸۴	۰/۷۲	۲/۴۰	بالابودن نرخ بهره بانکی
۷	۰/۳۰۱۵	۰/۷۰	۲/۳۳	بالابودن هزینه به‌کارگیری نیروی انسانی متخصص
۸	۰/۳۰۸۱	۰/۵۲	۱/۷۰	پایین بودن درآمد دام‌پروری نسبت به سایر بخش‌ها
۹	۰/۳۱۲۳	۰/۷۶	۲/۴۴	نبود مشوق‌های مالی مانند وام
۱۰	۰/۳۱۵۸	۰/۶۷	۲/۱۳	نبود خرید تضمینی محصولات دامی
۱۱	۰/۳۱۸۹	۰/۵۹	۱/۸۳	سخت بودن شرایط بیمه
۱۲	۰/۳۳۶۲	۰/۷۱	۲/۱۰	متناسب نبودن وثیقه مورد نظر بانک با رقم تسهیلات
۱۳	۰/۳۴۰۴	۰/۷۵	۲/۲۰	مشکلات صادرات محصول و پایین بودن قدرت رقابت برای ورود به بازارهای بزرگ
۱۴	۰/۳۵۹۶	۰/۶۷	۱/۸۶	نبود بازار فروش مناسب
۱۵	۰/۳۶۰۴	۰/۷۹	۲/۲۰	بالابودن هزینه خرید مصالح و تأسیسات

* دامنه میانگین از صفر تا ۳

منبع: یافته‌های تحقیق

شهاب میرزایی و مهدی نوری پور ——— تحلیل موانع صنعتی شدن دام پروری؛ مطالعه موردی: شهرستان قلعه گنج، ...

برای طبقه‌بندی کردن نگرش دام‌داران در خصوص موانع اقتصادی، از تحلیل خوشه‌ای به روش K-means بهره گرفته شد. همان‌طور که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، ۳۷ درصد از دام‌داران بررسی شده، موانع اقتصادی صنعتی کردن دام‌پروری را در سطح بالا؛ ۲۶ درصد در سطح پایین و ۳۷ درصد نیز آن را در سطح متوسط ارزیابی کردند.

جدول ۵. طبقه‌بندی خوشه‌ای نگرش پاسخ‌گویان به موانع اقتصادی صنعتی کردن دام‌پروری

طبقه‌بندی سطح موانع اقتصادی (درصد)			موانع اقتصادی
پایین	متوسط	بالا	
۲۶	۳۷	۳۷	

منبع: یافته‌های تحقیق

یافته‌های حاصل از تجمیع موانع اقتصادی در جدول ۶، بیانگر وجود تفاوت معنادار میان وضع موجود موانع اقتصادی و حد متوسط آنهاست. این تفاوت در سطح یک درصد معنادار برآورد شده و بیانگر آن است که میزان موانع اقتصادی صنعتی کردن دام‌پروری در منطقه مطالعه‌شده از حد متوسط نزد جامعه نمونه بالاتر است. بنابراین می‌توان گفت که موانع اقتصادی در منطقه در سطح بالایی قرار دارند و همین موانع از مشکلات مهم صنعتی کردن دام‌پروری در منطقه به‌شمار می‌آیند.

جدول ۶. برآورد معناداری سطح تفاوت موانع اقتصادی دام‌پروری از حد متوسط

موانع اقتصادی	نمونه	میانگین وضع موجود	حد متوسط	اختلاف میانگین	t	سطح معناداری
	۲۶۶	۲/۲۸	۲	+۰/۲۸	۹/۳۵۱	۰/۰۰۰۱

منبع: یافته‌های تحقیق

تحلیل موانع ساختاری صنعتی کردن دام‌پروری

همان‌گونه که جدول ۷ نشان می‌دهد، نداشتن اسناد مالکیت زمین و مشکلات مربوط به واگذاری زمین از امور اراضی، از نظر افراد پاسخ‌دهنده از مهم‌ترین موانع ساختاری صنعتی شدن

دام‌پروری در منطقه به‌شمار می‌آیند. در دسترس نبودن تأسیسات و مصالح مورد نیاز و ضعف عملکرد تشکل‌های صنفی، از دیدگاه افراد مطالعه‌شده اهمیت کمتری درمقایسه با سایر موانع دارند.

جدول ۷. اولویت‌بندی موانع ساختاری صنعتی کردن دام‌پروری

رتبه	ضریب پراکندگی	انحراف معیار	میانگین	موانع ساختاری
۱	۰/۱۴۴۱	۰/۴۰	۲/۸۰	نداشتن اسناد مالکیت زمین
۲	۰/۱۷۱۱	۰/۴۶	۲/۷۰	مشکلات مربوط به واگذاری زمین از امور اراضی
۳	۰/۱۸۸۵	۰/۴۹	۲/۶۰	نبود نژاد پربازده متناسب با شرایط منطقه
۴	۰/۱۹۲۸	۰/۵۰	۲/۵۷	ظرفیت ژنتیکی دام بومی (تولید و عملکرد پایین)
۵	۰/۲۰۴۵	۰/۴۹	۲/۴۱	مشکل دسترسی به برق
۶	۰/۲۱۲۹	۰/۵۵	۲/۶۱	وابسته‌بودن دام به علوفه مرتع
۷	۰/۲۲۵۹	۰/۵۶	۲/۵۰	نبود مراکز اصلاح نژاد
۸	۰/۲۳۰۳	۰/۵۶	۲/۴۴	نبود سامانه حمل‌ونقل مناسب برای انتقال دام به کشتارگاه و بازار مصرف
۹	۰/۲۴۲۲	۰/۶۱	۲/۵۴	مشکل بودن دریافت پروانه و مجوز آب شرب دام و کشت علوفه
۱۰	۰/۲۷۶۹	۰/۶۲	۲/۲۳	در دسترس نبودن خدمات دام‌پزشکی
۱۱	۰/۲۹۷۰	۰/۶۷	۲/۲۷	نبود کشتارگاه صنعتی
۱۲	۰/۳۰۰۱	۰/۷۱	۲/۳۷	نبود صنایع تبدیلی
۱۳	۰/۳۲۱۱	۰/۷۰	۲/۱۹	نبود امنیت به‌دلیل ضرورت دوربودن واحد دامی از روستا
۱۴	۰/۳۵۳۰	۰/۴۶	۱/۳۰	دشواری در دسترسی به جاده
۱۵	۰/۳۶۶۴	۰/۷۰	۱/۹۰	فاصله زیاد تا بازار مصرف
۱۶	۰/۳۹۱۳	۰/۸۱	۲/۰۸	ضعف عملکرد تشکل‌های صنفی
۱۷	۰/۴۴۵۷	۰/۹۰	۲/۰۱	در دسترس نبودن تأسیسات و مصالح مورد نیاز

منبع: یافته‌های تحقیق

همان‌طور که در جدول ۸ مشاهده می‌شود، نگرش ۴۷ درصد از دام‌داران در خصوص موانع ساختاری صنعتی کردن دام‌پروری در سطح بالایی است. ۲۶ درصد از افراد پاسخ‌دهنده این موانع را در سطح پایین و ۲۶ درصد نیز آنها را در سطح متوسط ارزیابی کردند.

جدول ۸. طبقه‌بندی خوشه‌ای نگرش پاسخ‌گویان به موانع ساختاری صنعتی کردن دام پروری

طبقه‌بندی سطح موانع ساختاری (درصد)			موانع ساختاری
پایین	متوسط	بالا	
۲۶	۲۶	۴۷	

منبع: یافته‌های تحقیق

یافته‌های حاصل از تجمیع موانع ساختاری در جدول ۹، بیانگر وجود تفاوت معنادار میان وضع موجود موانع ساختاری و حد متوسط آنهاست. این تفاوت نشان می‌دهد که میزان موانع ساختاری صنعتی کردن دام پروری در منطقه مطالعه‌شده نزد جامعه نمونه از حد متوسط بالاتر است. بنابراین می‌توان گفت که موانع ساختاری در منطقه در سطح بالایی است و همین مسئله یکی از مشکلات مهم صنعتی کردن دام پروری در منطقه به‌شمار می‌آید.

جدول ۹. برآورد معناداری سطح تفاوت موانع ساختاری دام پروری از حد متوسط

موانع ساختاری	نمونه	میانگین وضع موجود	حد متوسط	اختلاف میانگین	t	سطح معناداری
	۲۶۶	۲/۳۲	۲	+۰/۳۳	۱۹/۴۵۱	۰/۰۰۰۱

منبع: یافته‌های تحقیق

تحلیل موانع آموزشی و ترویجی صنعتی کردن دام پروری

همان‌گونه که جدول ۱۰ نشان می‌دهد مناسب نبودن ویژگی‌های رفتاری، نحوه بیان و قابلیت‌های مروجان در برگزاری کلاس‌های ترویجی و دسترسی نداشتن به مراکز تحقیقاتی مرتبط با دام، از نظر افراد پاسخ‌دهنده از مهم‌ترین موانع آموزشی و ترویجی صنعتی شدن دام پروری در منطقه بررسی شده به‌شمار می‌آید. از دیدگاه پاسخ‌گویان، توجه نداشتن به آموزش‌های عملی و بازدید از واحدهای صنعتی و انتقال تجربه دام پروران موفق و کافی نبودن تعداد کلاس‌های ترویجی برای افزایش آگاهی دام پروران، اهمیت کمتری درمقایسه با سایر موانع دارند.

جدول ۱۰. اولویت‌بندی موانع آموزشی و ترویجی صنعتی کردن دام‌پروری

رتبه	ضریب پراکندگی	انحراف معیار	میانگین	موانع آموزشی و ترویجی
۱	۰/۱۹۴۹	۰/۴۴	۲/۲۶	مناسب نبودن ویژگی‌های رفتاری، نحوه بیان، و قابلیت‌های مروجان در برگزاری کلاس‌های ترویجی
۲	۰/۲۰۲۵	۰/۴۷	۲/۳۳	دسترسی نداشتن به مراکز تحقیقاتی مرتبط با دام
۳	۰/۲۲۰۵	۰/۴۴	۱/۹۹	برگزاری کلاس‌های آموزشی به صورت سنتی (سخنرانی) و استفاده نکردن از وسایل کمک آموزشی
۴	۰/۲۲۸۷	۰/۵۵	۲/۴۰	نبود سازوکار مشخصی برای ارزش‌یابی اثربخشی آموزش‌های ارائه شده
۵	۰/۲۳۳۵	۰/۶۱	۲/۶۲	برگزار نشدن کلاس‌های ترویجی در زمان و مکان مناسب
۶	۰/۲۷۳۹	۰/۶۰	۲/۲۰	توجه نداشتن اداره تولید دامی و ترویج به برگزاری کلاس‌های آموزشی و ترویجی
۷	۰/۲۷۹۱	۰/۵۸	۲/۰۶	کافی نبودن تعداد کلاس‌های ترویجی برای افزایش آگاهی دام‌پروران
۸	۰/۳۷۳۸	۰/۵۶	۱/۴۹	بی‌توجهی به آموزش‌های عملی و بازدید از واحدهای صنعتی و انتقال تجربه دام‌پروران موفق

منبع: یافته‌های تحقیق

همان‌طور که در جدول ۱۱ مشاهده می‌شود، نگرش ۱۹ درصد از دام‌داران مطالعه شده در خصوص موانع آموزشی و ترویجی صنعتی کردن دام‌پروری، در سطح بالایی است. ۲۴ درصد از پاسخ‌دهندگان، این موانع را در سطح پایین و ۵۷ درصد نیز آن را در سطح متوسط ارزیابی کردند.

جدول ۱۱. طبقه‌بندی خوشه‌ای نگرش پاسخ‌گویان به موانع آموزشی و ترویجی صنعتی کردن دام‌پروری

طبقه‌بندی سطح موانع آموزشی و ترویجی (درصد)			موانع آموزشی و ترویجی
بالا	متوسط	پایین	
۱۹	۵۷	۲۴	

منبع: یافته‌های تحقیق

یافته‌های حاصل از تجمیع موانع آموزشی و ترویجی در جدول ۱۲، بیانگر نبود تفاوت معنادار میان وضع موجود موانع آموزشی و ترویجی و حد متوسط موانع هستند. نتایج نشان می‌دهند که میزان موانع آموزشی و ترویجی صنعتی کردن دام‌پروری در منطقه مطالعه شده

شهاب میرزایی و مهدی نوری پور ——— تحلیل موانع صنعتی شدن دام پروری؛ مطالعه موردی: شهرستان قلعه گنج، ...

تقریباً برابر حد متوسط نزد جامعه نمونه است. بنابراین می توان گفت که موانع آموزشی و ترویجی در منطقه در سطح متوسط است.

جدول ۱۲. برآورد معناداری سطح تفاوت موانع آموزشی و ترویجی دام پروری از حد متوسط

موانع آموزشی و ترویجی	نمونه	میانگین وضع موجود	حد متوسط	اختلاف میانگین	t	سطح معناداری
	۲۶۶	۲/۰۸	۲	+۰/۰۸	۸/۵۸۶	۰/۲۷۳

منبع: یافته های تحقیق

تحلیل موانع اجتماعی - فرهنگی صنعتی کردن دام پروری

همان گونه که جدول ۱۳ نشان می دهد، پایین بودن روحیه ریسک پذیری در جامعه و وجود چندپیشگی بین افراد، از نظر پاسخ گویان از مهم ترین موانع اجتماعی و فرهنگی صنعتی شدن دام پروری در منطقه مطالعه شده به شمار می آیند. از دیدگاه پاسخ گویان، ناآگاهی مردم از اهمیت و ضرورت استفاده از مواد پروتئینی و لبنی و بالابودن درآمد فعالیت های نظیر باغداری و کشاورزی در دیدگاه مردم و فرهنگ بومی منطقه اهمیت کمتری درمقایسه با سایر موانع دارند.

جدول ۱۳. اولویت بندی موانع اجتماعی و فرهنگی صنعتی کردن دام پروری

رتبه	ضریب پراکندگی	انحراف معیار	میانگین	موانع اجتماعی و فرهنگی
۱	۰/۱۸۹۱	۰/۴۹	۲/۶۰	پایین بودن روحیه ریسک پذیری در جامعه
۲	۰/۲۰۲۹	۰/۵۰	۲/۴۶	وجود چندپیشگی بین افراد
۳	۰/۳۷۹۹	۰/۶۴	۲/۳۰	مسن بودن ساختار جمعیتی دام داران
۴	۰/۳۷۰۳	۰/۷۵	۲/۰۳	پایین بودن جایگاه و موقعیت شغلی دام پروری در جامعه
۵	۰/۴۰۱۸	۰/۷۷	۱/۹۲	تمایل مردم به سنتی بودن تولید
۶	۰/۴۱۵۶	۰/۷۴	۱/۷۸	بالابودن درآمد فعالیت های نظیر باغداری و کشاورزی در دیدگاه مردم و فرهنگ بومی منطقه
۷	۰/۶۴۵۶	۰/۵۶	۰/۸۶	ناآگاهی مردم از اهمیت و ضرورت استفاده از مواد پروتئینی و لبنی

منبع: یافته های تحقیق

همان‌طور که در جدول ۱۴ مشاهده می‌شود، نگرش ۲۷ درصد از دام‌داران مطالعه‌شده در خصوص موانع اجتماعی و فرهنگی در سطح بالایی است. ۲۶ درصد از پاسخ‌دهندگان، موانع اجتماعی و فرهنگی صنعتی کردن دام‌پروری را در سطح پایین و ۴۷ درصد نیز این موانع را در سطح متوسط ارزیابی کردند.

جدول ۱۴. طبقه‌بندی خوشه‌ای نگرش پاسخ‌گویان موانع اجتماعی و فرهنگی صنعتی کردن دام‌پروری

طبقه‌بندی سطح موانع اجتماعی و فرهنگی (درصد)			موانع اجتماعی و فرهنگی
بالا	متوسط	پایین	
۲۷	۴۷	۲۶	

منبع: یافته‌های تحقیق

یافته‌های حاصل از جمع‌بندی موانع اجتماعی و فرهنگی در جدول ۱۵، بیانگر نبود تفاوت معنادار میان وضع موجود موانع اجتماعی و فرهنگی و حد متوسط موانع هستند. نتایج نشان می‌دهند که میزان موانع اجتماعی و فرهنگی صنعتی کردن دام‌پروری در منطقه تقریباً برابر حد متوسط نزد جامعه نمونه است. بنابراین می‌توان گفت که موانع اجتماعی و فرهنگی در منطقه در سطح متوسط است.

جدول ۱۵. برآورد معناداری سطح تفاوت موانع اجتماعی و فرهنگی دام‌پروری از حد متوسط

موانع اجتماعی و فرهنگی	نمونه	میانگین وضع موجود	حد متوسط	اختلاف میانگین	t	سطح معناداری
	۲۶۶	۱/۹۹	۲	-۰/۰۱	-۰/۲۹۵	۰/۷۶۸

منبع: یافته‌های تحقیق

تحلیل موانع سازمانی صنعتی کردن دام‌پروری

همان‌گونه که جدول ۱۶ نشان می‌دهد، توجه‌ناداشتن به بخش دام‌پروری در سیاست‌های کلان مملکت و حمایت‌نکردن جهاد کشاورزی از دام‌پروری در مراحل اولیه تولید، از نظر پاسخ‌گویان

شهاب میرزایی و مهدی نورپور ——— تحلیل موانع صنعتی شدن دام پروری؛ مطالعه موردی: شهرستان قلعه گنج، ...

از مهم ترین موانع سازمانی صنعتی شدن دام پروری در منطقه به شمار می آیند. ناآشنایی با رویه های قانونی و اداری دام داران و نبود نظارت کافی بر قیمت خوراک دام از سوی سازمان های ذی ربط، از دیدگاه افراد پاسخ دهنده اهمیت کمتری از سایر موانع دارند.

جدول ۱۶. اولویت بندی موانع سازمانی صنعتی کردن دام پروری

رتبه	ضریب پراکندگی	انحراف معیار	میانگین	موانع سازمانی
۱	۰/۱۱۹۶	۰/۳۴	۲/۸۶	توجه نداشتن به بخش دام پروری در سیاست های کلان مملکت
۱	۰/۱۱۹۶	۰/۳۴	۲/۸۶	نبود حمایت جهاد کشاورزی از دام پروری در مراحل اولیه تولید
۲	۰/۱۶۲۲	۰/۴۴	۲/۷۳	ناهماهنگی بین دستگاه های مرتبط
۳	۰/۱۷۰۲	۰/۴۶	۲/۷۰	دست و پا گیر بودن مقررات اداری
۴	۰/۱۸۸۶	۰/۴۰	۲/۱۰	عدم تشویق و حمایت از بخش های خصوصی در بخش دام
۵	۰/۲۶۷۲	۰/۲۹	۱/۰۹	نبود ثبات سیاسی و تعویض مداوم مدیران امور دام
۶	۰/۲۹۳۲	۰/۷۲	۲/۴۶	به کار گیر نگر فتن افراد متخصص در پست های اداری مرتبط با دام
۷	۰/۳۴۲۶	۰/۴۲	۱/۲۳	نبود نظارت کافی بر قیمت خوراک دام از سوی سازمان های ذی ربط
۸	۰/۳۴۵۹	۰/۵۹	۱/۶۹	ناآشنایی با رویه های قانونی و اداری دام داران

منبع: یافته های تحقیق

همان طور که در جدول ۱۷ مشاهده می شود، نگرش ۶۰ درصد از دام داران بررسی شده در خصوص موانع سازمانی در سطح بالایی است. ۷ درصد از پاسخ دهندگان، موانع سازمانی صنعتی کردن دام پروری را در سطح پایین و ۳۳ درصد نیز این موانع را در سطح متوسط ارزیابی کردند.

جدول ۱۷. طبقه‌بندی خوشه‌ای نگرش پاسخ‌گویان به موانع سازمانی صنعتی کردن دام‌پروری

طبقه‌بندی سطح موانع آموزشی و ترویجی (درصد)			موانع سازمانی
پایین	متوسط	بالا	
۷	۳۳	۶۰	

منبع: یافته‌های تحقیق

یافته‌های حاصل از تجمیع موانع سازمانی در جدول ۱۸، بیانگر وجود تفاوت معنادار میان وضع موجود موانع سازمانی و حد متوسط موانع هستند. این تفاوت در سطح یک درصد، معنادار برآورد شده است و نشان می‌دهد که میزان موانع سازمانی صنعتی کردن دام‌پروری در منطقه مطالعه‌شده از حد متوسط نزد جامعه نمونه بالاتر است. بنابراین می‌توان گفت که موانع سازمانی در منطقه در سطح بالایی است و از مشکلات و موانع مهم صنعتی کردن دام‌پروری در منطقه به‌شمار می‌آید.

جدول ۱۸. برآورد معناداری سطح تفاوت موانع سازمانی دام‌پروری از حد متوسط

موانع سازمانی	نمونه	میانگین وضع موجود	حد متوسط	اختلاف میانگین	t	سطح معناداری
	۲۶۶	۲/۱۹	۲	+۰/۱۹	۱۴/۹۰۱	۰/۰۰۰۱

منبع: یافته‌های تحقیق

تحلیل موانع جغرافیایی صنعتی کردن دام‌پروری

همان‌گونه که جدول ۱۹ نشان می‌دهد مناسب نبودن مصالح مورد استفاده با شرایط آب‌وهوایی منطقه و ضرورت ایجاد واحدهای دامی در فاصله دور از روستا، از نظر پاسخ‌گویان از مهم‌ترین موانع جغرافیایی صنعتی شدن دام‌پروری در منطقه مطالعه‌شده است. همچنین از دیدگاه پاسخ‌دهندگان، پراکندگی و دور بودن روستاها و در نتیجه سخت‌تر شدن عرضه تسهیلات و خدمات به آنها در مقایسه با سایر موانع اهمیت کمتری دارند.

شهاب میرزایی و مهدی نورپور ——— تحلیل موانع صنعتی شدن دام‌پروری؛ مطالعه موردی: شهرستان قلعه گنج، ...

جدول ۱۹. اولویت‌بندی موانع جغرافیایی صنعتی کردن دام‌پروری

رتبه	ضریب پراکندگی	انحراف معیار	میانگین	موانع جغرافیایی
۱	۰/۲۰۲۲	۰/۳۷	۱/۸۳	مناسب‌نبودن مصالح مورد استفاده با شرایط آب‌وهوایی منطقه
۲	۰/۲۵۷۰	۰/۴۶	۱/۷۹	ضرورت ایجاد واحدهای دامی در فاصله دور از روستا
۳	۰/۲۹۴۵	۰/۵۳	۱/۸۰	نامساعدبودن اقلیم مانند خشکسالی و در نتیجه کمبود علوفه
۴	۰/۳۲۳۹	۰/۵۷	۱/۷۶	خطر آسیب‌دیدگی اماکن و تأسیسات به دلیل حوادثی نظیر سیل و طوفان
۵	۰/۳۷۹۵	۰/۶۳	۱/۶۶	پراکندگی و دوربودن روستاها و در نتیجه سخت‌ترشدن عرضه تسهیلات و خدمات به آنها

منبع: یافته‌های تحقیق

همان‌طور که در جدول ۲۰ مشاهده می‌شود، نگرش ۶ درصد از دام‌داران مطالعه‌شده در خصوص موانع جغرافیایی صنعتی کردن دام‌پروری در سطح بالایی است. ۳۴ درصد از پاسخ‌دهندگان، این موانع را در سطح و ۶۰ درصد نیز آنها را در سطح متوسط ارزیابی کردند.

جدول ۲۰. طبقه‌بندی خوشه‌ای نگرش پاسخ‌گویان به موانع جغرافیایی صنعتی کردن دام‌پروری

طبقه‌بندی سطح موانع آموزشی و ترویجی (درصد)			موانع جغرافیایی
پایین	متوسط	بالا	
۳۴	۶۰	۶	

منبع: یافته‌های تحقیق

یافته‌های حاصل از تجمیع موانع جغرافیایی در جدول ۲۱، بیانگر وجود تفاوت معنادار میان وضع موجود موانع جغرافیایی و حد متوسط آنهاست. نتایج نشان می‌دهند که میزان موانع جغرافیایی صنعتی کردن دام‌پروری در منطقه مطالعه‌شده از حد متوسط نزد جامعه

نمونه پایین‌تر است. بنابراین می‌توان گفت که موانع جغرافیایی در منطقه در سطح متوسط به پایین است.

جدول ۲۱. برآورد معناداری سطح تفاوت موانع جغرافیایی دام‌پروری از حد متوسط

موانع جغرافیایی	نمونه	میانگین وضع موجود	حد متوسط	اختلاف میانگین	t	سطح معناداری
	۲۶۶	۱/۷۷	۲	-۰/۲۳	-۱۴/۵۹۴	۰/۰۰۰۱

منبع: یافته‌های تحقیق

تحلیل موانع ویژگی‌های فردی صنعتی کردن دام‌پروری

همان‌گونه که جدول ۲۲ نشان می‌دهد، وابسته بودن به کمک‌های دولتی در افراد و سطح پایین دانش فنی دام‌پروران از نظر پاسخ‌گویان از مهم‌ترین موانع فردی صنعتی شدن دام‌پروری در منطقه مطالعه شده است. پایین بودن پذیرش نوآوری در دامداران منطقه دارای اهمیت کمتری در مقایسه با سایر موانع از دیدگاه افراد پاسخ‌دهنده است.

جدول ۲۲. اولویت‌بندی موانع فردی صنعتی کردن دام‌پروری

رتبه	ضریب پراکندگی	انحراف معیار	میانگین	موانع فردی
۱	۰/۱۵۴۲	۰/۴۳	۲/۷۶	وابسته بودن به کمک‌های دولتی در افراد
۲	۰/۲۴۱۳	۰/۶۲	۲/۵۶	سطح پایین دانش فنی دام‌پروران
۳	۰/۲۴۵۲	۰/۴۵	۱/۸۳	بی‌تمایلی دامداران به ارتباط مستمر با یکدیگر و در نتیجه استفاده نکردن از روش‌های علمی و جدید
۴	۰/۳۰۹۷	۰/۵۲	۱/۶۹	تمایل دامدار به اجرای تصمیمات و مشورت نکردن با متخصصان
۵	۰/۳۳۳۲	۰/۶۲	۱/۸۶	قانع بودن به سود اندک و نبود آینده‌نگری
۶	۰/۴۱۴۱	۰/۸۴	۲/۰۲	پایین بودن پذیرش نوآوری در دامداران منطقه

منبع: یافته‌های تحقیق

شهاب میرزایی و مهدی نوری پور ——— تحلیل موانع صنعتی شدن دام پروری؛ مطالعه موردی: شهرستان قلعه گنج، ...

همان طور که در جدول ۲۳ مشاهده می شود، نگرش ۵۰ درصد از دام داران در خصوص موانع فردی در سطح بالایی است. ۱۷ درصد از افراد مطالعه شده نیز موانع فردی صنعتی کردن دام پروری را در سطح پایین و ۳۳ درصد آنها را در سطح متوسط ارزیابی کردند.

جدول ۲۳. طبقه بندی خوشه ای نگرش پاسخ گویان به موانع فردی صنعتی کردن دام پروری

طبقه بندی سطح موانع آموزشی و ترویجی (درصد)			موانع فردی
پایین	متوسط	بالا	
۱۷	۳۳	۵۰	

منبع: یافته های تحقیق

یافته های حاصل از تجمیع موانع فردی در جدول ۲۴، بیانگر وجود تفاوت معنادار میان وضع موجود موانع فردی و حد متوسط آنهاست. این تفاوت در سطح یک درصد معنادار برآورد شده است. نتایج نشان می دهند که میزان موانع فردی صنعتی کردن دام پروری در منطقه از حد متوسط نزد جامعه نمونه بالاتر است. بنابراین می توان گفت که موانع فردی در منطقه مطالعه شده در سطح متوسط به بالاست و از مشکلات مهم مناطق روستایی در صنعتی کردن دام پروری به شمار می آید.

جدول ۲۴. برآورد معناداری سطح تفاوت موانع فردی دام پروری از حد متوسط

موانع فردی	نمونه	میانگین وضع موجود	حد متوسط	اختلاف میانگین	t	سطح معناداری
	۲۶۶	۲/۱۲	۲	+۰/۱۲	۵/۱۲۲	۰/۰۰۰۱

منبع: یافته های تحقیق

جمع‌بندی موانع صنعتی کردن دام‌پروری در منطقه مطالعه‌شده

همان‌طور که در جدول ۲۵ مشاهده می‌شود، موانع سازمانی و موانع ساختاری از دیدگاه دام‌پروران از مهم‌ترین موانع صنعتی شدن دام‌پروری در منطقه به‌شمار می‌آیند و موانع آموزشی و ترویجی درمقایسه با سایر موانع در درجه آخر اهمیت قرار دارند. نتایج جدول ۲۵ بالا بودن سطح موانع صنعتی کردن دام‌پروری را در منطقه نشان می‌دهند.

جدول ۲۵. اولویت‌بندی موانع صنعتی کردن دام‌پروری در منطقه مطالعه‌شده

رتبه	ضریب پراکندگی	انحراف معیار	میانگین	موانع
۱	۰/۰۹۶۳	۰/۲۱	۲/۱۹	موانع سازمانی
۲	۰/۱۱۶۷	۰/۲۷	۲/۳۲	موانع ساختاری
۳	۰/۱۷۱۱	۰/۳۹	۲/۲۸	موانع اقتصادی
۴	۰/۱۷۸۷	۰/۳۶	۱/۹۹	موانع اجتماعی - فرهنگی
۵	۰/۱۸۳۳	۰/۳۹	۲/۱۲	موانع ویژگی‌های فردی
۶	۰/۲۵۴۲	۰/۴۵	۱/۷۷	موانع جغرافیایی
۷	۰/۵۹۵۶	۱/۲۴	۲/۰۸	موانع آموزشی و ترویجی

منبع: یافته‌های تحقیق

بررسی موانع صنعتی کردن دام‌پروری در دهستان‌های مطالعه‌شده

با توجه به جدول ۲۶ و نتایج آزمون آماری (تحلیل واریانس یک‌طرفه) و آزمون تعقیبی (دانکن) می‌توان بیان کرد که بین میانگین موانع صنعتی شدن دام‌پروری سه گروه بررسی‌شده (دهستان‌های منتخب) تفاوت معناداری وجود دارد؛ به‌نحوی که دهستان محمدآباد کمترین موانع و دهستان چاه‌دادخدا بالاترین سطح موانع را دارند. افزون بر آن، تفاوت دهستان‌ها از نظر میانگین موانع به‌تفکیک موانع در جدول ۲۶ ارائه شده است.

جدول ۲۶. تحلیل واریانس یک طرفه مربوط به موانع صنعتی شدن دام پروری در دهستان های مطالعه شده

P	F	دهستان ها			موانع
		محمدآباد	چاه دادخدا	سرخ قلعه	
۰/۰۰۰۱	۱۷/۶۲	۲/۰۵ ^b	۲/۴۳ ^a	۲/۳۶ ^a	موانع اقتصادی
۰/۰۰۰۶	۵/۲۱	۲/۲۶ ^c	۲/۳۸ ^a	۲/۳۱ ^{ac}	موانع ساختاری
۰/۱۶۴	۱/۸۱	۲/۰۰ ^a	۲/۲۶ ^a	۱/۹۲ ^a	موانع آموزشی و ترویجی
۰/۰۰۰۱	۲۸/۹۹	۱/۸۳ ^c	۲/۱۷ ^b	۱/۹۵ ^a	موانع اجتماعی - فرهنگی
۰/۰۰۰۱	۳۳/۸۲	۲/۰۸ ^c	۲/۳۰ ^b	۳/۱۷ ^a	موانع سازمانی
۰/۰۰۰۱	۲۶/۷۹	۱/۶۳ ^c	۱/۸۵ ^b	۱/۸۵ ^a	موانع جغرافیایی
۰/۰۰۰۱	۳۴/۷۶	۱/۹۲ ^c	۲/۳۳ ^b	۲/۰۸ ^a	موانع ویژگی های فردی
۰/۰۰۰۱	۴۶/۳۲	۱/۹۷ ^c	۲/۲۵ ^b	۲/۰۹ ^a	کل

توضیح: حروف غیریکسان نشان دهنده تفاوت معنادار در سطح یک درصد هستند.

منبع: یافته های تحقیق

بررسی موانع صنعتی کردن دام پروری در دام پروری های نیمه صنعتی و سنتی

به منظور مقایسه میانگین موانع بررسی شده در دام پروری های سنتی و نیمه صنعتی از آزمون من ویتنی بهره گرفته شد. نتایج تحلیل در جدول ۲۷ ارائه شده است. همان طور که جدول ۲۷ نشان می دهد، بین میانگین موانع اقتصادی، ساختاری، سازمانی، و ویژگی های فردی در دام پروری های سنتی و نیمه صنعتی اختلاف معناداری وجود دارد و موانع اقتصادی، سازمانی و فردی در دام داری های نیمه صنعتی بیش از دام داری های سنتی است. از لحاظ موانع ساختاری، دام داری های سنتی با موانع بیشتری روبه رو هستند و از لحاظ موانع سازمانی، دام داری های صنعتی با موانع بیشتری مواجه اند. افزون بر آن، بین میانگین موانع آموزشی و ترویجی، اجتماعی - فرهنگی و جغرافیایی در دو نوع دام پروری تفاوت معناداری وجود ندارد. جمع بندی نتایج نشان می دهد که بین دام داری های سنتی و نیمه صنعتی از لحاظ موانع صنعتی شدن دام پروری اختلاف معناداری وجود دارد، به نحوی که دام داران نیمه صنعتی موانع را بالاتر از دام داران سنتی ارزیابی کردند.

جدول ۲۷. مقایسه میانگین موانع صنعتی شدن دام‌پروری میان دام‌پروری‌های سنتی و نیمه‌صنعتی

موانع	گروه‌ها	تعداد	Mean Rank	U	سطح معناداری
موانع اقتصادی	سنتی	۲۳۹	۱۲۹/۹۰	۲۳۶۶	۰/۰۲۳
	نیمه‌صنعتی	۲۷	۱۵۶/۳۷		
موانع ساختاری	سنتی	۲۳۹	۱۳۸/۷۵	۱۹۷۱	۰/۰۰۱
	نیمه‌صنعتی	۲۷	۰۰/۸۷		
موانع آموزشی و ترویجی	سنتی	۲۳۹	۱۳۴/۵۹	۲۹۶۵	۰/۴۴۳
	نیمه‌صنعتی	۲۷	۱۲۳/۸۱		
موانع اجتماعی - فرهنگی	سنتی	۲۳۹	۱۳۳/۸۷	۳۱۳۸	۰/۸۱۳
	نیمه‌صنعتی	۲۷	۱۳۳/۲۰		
موانع سازمانی	سنتی	۲۳۹	۱۲۸/۵۲	۲۰۳۶	۰/۰۰۱
	نیمه‌صنعتی	۲۷	۱۷۷/۶۱		
موانع جغرافیایی	سنتی	۲۳۹	۱۳۲/۵۶	۳۰۰۱	۰/۵۱۶
	نیمه‌صنعتی	۲۷	۱۴۱/۸۵		
موانع فردی	سنتی	۲۳۹	۱۲۹/۳۰	۲۲۲۳	۰/۰۰۷
	نیمه‌صنعتی	۲۷	۱۷۰/۶۷		
کل موانع	سنتی	۲۳۹	۱۲۹/۶۵	۲۳۰۶	۰/۰۱۵
	نیمه‌صنعتی	۲۷	۱۶۷/۶۱		

منبع: یافته‌های پژوهش

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

جمع‌بندی نتایج پژوهش حاکی از آن است در منطقه مطالعه‌شده، موانع و مشکلات گوناگونی بر سر راه صنعتی‌شدن دام‌پروری قرار دارند که در ادامه به تفکیک معرفی می‌شوند.

- بازدارنده‌های اقتصادی: بالا بودن قیمت خوراک دام، پایین بودن توان مالی، و بالا بودن هزینه خرید ادوات و تجهیزات؛

- بازدارنده‌های ساختاری: نداشتن اسناد مالکیت زمین، مشکلات مربوط به واگذاری زمین از امور اراضی، و نبود نژاد پربازده متناسب با شرایط منطقه؛
- بازدارنده‌های آموزشی و ترویجی: مناسب نبودن ویژگی‌های رفتاری، نحوه بیان، و قابلیت‌های مروجان در برگزاری کلاس‌های ترویجی، و دسترسی نداشتن به مراکز تحقیقاتی مرتبط با دام؛
- بازدارنده‌های اجتماعی- فرهنگی: پایین بودن روحیه ریسک‌پذیری در جامعه، وجود چندپیشگی بین افراد، و مسن بودن ساختار جمعیتی دام‌داران؛
- بازدارنده‌های سازمانی: توجه نداشتن به بخش دام‌پروری در سیاست‌های کلان مملکت، حمایت نکردن جهاد کشاورزی از دام‌پروری در مراحل اولیه تولید، و دست‌وپاگیر بودن مقررات اداری؛
- بازدارنده‌های جغرافیایی: مناسب نبودن مصالح استفاده شده با شرایط آب‌وهوایی منطقه و ضرورت ایجاد واحدهای دامی در فاصله دور از روستا؛ و
- بازدارنده‌های فردی: وابسته بودن به کمک‌های دولتی در افراد، سطح پایین دانش فنی دام‌پروران، بی‌تمایلی دام‌داران به ارتباط مستمر با یکدیگر و در نتیجه استفاده نکردن از روش‌های علمی و جدید.

تحلیل مقایسه‌ای موانع مذکور نشان داد که موانع سازمانی، موانع ساختاری، موانع اقتصادی، موانع اجتماعی - فرهنگی، موانع فردی، موانع جغرافیایی و موانع آموزشی و ترویجی به ترتیب در اولویت‌های اول تا هفتم قرار دارند. افزون بر آن، تحلیل داده‌های به دست آمده در هر یک از ابعاد هفت‌گانه موانع مذکور در سه دهستان نشان داد که دهستان محمدآباد در ابعاد موانع اقتصادی، ساختاری، اجتماعی- فرهنگی، سازمانی، جغرافیایی و فردی دارای موانع کمتری در مقایسه با سایر دهستان‌های بررسی شده است. دهستان سرخ‌قلعه در بعد موانع آموزشی و ترویجی در مقایسه با سایر دهستان‌ها دارای موانع کمتری است. جمع‌بندی نتایج نشان می‌دهد که بین دام‌داری‌های سنتی و

نیمه‌صنعتی از لحاظ موانع صنعتی شدن دام‌پروری اختلاف معناداری وجود دارد، به نحوی که دام‌داران نیمه‌صنعتی موانع را بالاتر از دام‌داران سنتی ارزیابی کردند. با توجه به نتایج پژوهش، در ادامه پیشنهادهایی برای صنعتی کردن دام‌پروری در شهرستان قلعه‌گنج ارائه شده است.

۱. با توجه به اینکه موانع سازمانی از دیدگاه دام‌داران پاسخ‌دهنده یکی از مهم‌ترین موانع صنعتی شدن دام‌پروری به‌شمار می‌آیند، بنابراین لازم است در این زمینه همت گمارد و رویه‌های دیوان‌سالارانه و آیین‌نامه‌های عملیاتی دست‌وپاگیر موجود را براساس شرایط واقعی جامعه روستایی تعدیل کرد.

۲. با توجه به اینکه موانع ساختاری از دیدگاه دام‌پروران، از دیگر موانع مهم در صنعتی کردن دام‌پروری به‌شمار می‌آید، ضروری است که پروژه‌های ساختاری نظیر توسعه راه‌های روستایی، احداث مراکز اصلاح نژاد، کشتارگاه‌های صنعتی، احداث کارخانه‌های تولید خوراک دام و مواردی از این دست با جدیت بیشتر دنبال شوند.

۳. برای رسیدن به دام‌داری پردرآمد و اقتصادی باید دام‌داری‌های منطقه به تدریج متمرکز شوند و در کنار آن، سطوح کشت علوفه به منظور برطرف کردن نیاز مصرف دام افزایش پیدا کند.

۴. به منظور داشتن تشکیلات منظم و معتبر، تشکیل شرکت‌های تعاونی با خودیاری دام‌داران به منظور برطرف کردن مشکلات اقتصادی و ساختاری ضرورت دارد. بدین ترتیب، دام‌داران قادر خواهند بود صنایع جنبی دام‌پروری و فرآورده‌های‌شان را به‌استانداردهای جهانی نزدیک کنند و آنها را به‌طور شایسته‌ای به‌فروش برسانند.

۵. با توجه به اینکه اکثر بهره‌برداران توان اقتصادی صنعتی کردن دام‌پروری را ندارند، پیشنهاد می‌شود که با در نظر گرفتن تمهیداتی برای تأمین تهسیلات بانکی کم‌بهره، مشکل مالی دام‌داران برطرف گردد.

شهاب میرزایی و مهدی نوری پور ——— تحلیل موانع صنعتی شدن دام پروری؛ مطالعه موردی: شهرستان قلعه گنج، ...

۶. به منظور صنعتی کردن دام پروری و افزایش سطح آگاهی دامداران پیشنهاد می شود به مسئله آموزش و ترویج اهمیت بیشتری داده شود. با تشکیل کلاس های آموزشی کوتاه مدت و بازدید از طرح های صنعتی دام پروری می توان صنعتی کردن دام پروری را ترویج داد.

منابع

- ازکیا، م.، ۱۳۷۴، جامعه شناسی توسعه و توسعه نیافتگی روستایی ایران، تهران، انتشارات اطلاعات.
- جلال زاده، م.، قاسمی، ج.، گودرزی، س.، فرجادی، ک. و قارون، ز.، ۱۳۸۹، تحلیل ابزارهای مدیریت ریسک در گاوداری های صنعتی شیری شهرستان های ارومیه و خوی، تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، سال ۴۱، شماره ۲، صص. ۱۸۰-۱۷۱.
- حاج سیدجوادی، س.م.ر. و صمدی، م.، ۱۳۸۸، توسعه یک مدل آماری چندمتغیره به منظور رتبه بندی شرکت های کشت و صنعت تحت پوشش وزارت جهاد کشاورزی براساس عملکرد مالی سال های ۱۳۸۴ و ۱۳۸۵، اقتصاد کشاورزی و توسعه، سال ۱۷، شماره ۶۸، صص. ۱۲۸-۱۰۳.
- رضوانفر، ا.، ویسی، ه. و شفیع، ف.، ۱۳۸۵، گروه بندی استان های مختلف از نظر ظرفیت دام پروری به منظور منطقی کردن ارائه خدمات پشتیبانی، روستا و توسعه، صص. ۱۹-۱.
- زمانی پور، ا.، ۱۳۷۳، ترویج کشاورزی در فرایند توسعه، بیرجند، انتشارات دانشگاه بیرجند.
- سازمان جهاد کشاورزی جنوب استان کرمان، ۱۳۹۱، گزارش آمار کشاورزی، منتشر نشده.
- طاهرخانی، م.، ۱۳۸۰، نقش نواحی صنعتی در توسعه مناطق روستایی (مطالعه موردی: نواحی صنعتی روستایی استان مرکزی، پژوهش های جغرافیایی، سال چهارم، شماره ۴، صص. ۴۵-۳۳.
- قره باش، ا. و تقی قورچی، م.، ۱۳۹۰، ضرورت توسعه دام پروری صنعتی در شمال استان گلستان، همایش منطقه ای دانش محور در مدیریت پایدار کشاورزی و منابع طبیعی، صص. ۶-۱.
- مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰، سالنامه آماری استان کرمان، معاونت برنامه ریزی (دفتر آمار و اطلاعات) استانداری، ۷۵۱ صفحه.

مطیعی لنگرودی، س.ه. و نجفی کانی، ع.، ۱۳۸۵، بررسی ارزیابی اثرات شهرک‌ها و نواحی صنعتی در توسعه اقتصادی و اجتماعی مناطق روستایی شهرستان بابل، پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۵۸، صص. ۱۶۵-۱۴۷.

Abraham, T., 1994, **Rural Industries and Rural Industrialization in Developing Economy, India Experience**, Jurnal of Rural Recon Struction, 8(2), PP. 37-51.

Benek, R. and Thomson, S.R., 1998, **Genaralized Optical Hedge Ration Estimation**, American Journal of Agricutral Economics, 77, PP. 858-868.

Dent, J.B. and Thornton, P.K., 1998, **The Role of Biological Simulation Models Infarming Systems Research**, Journal of Agricultural Administration and Extension, Vol. 29, No. 2, PP. 111-112.

FAO, 1993, **Agricultural Extension and Farm Women in the 1980s**, Rome: FAO, <http://www.Fao.org>.

FAO, 2006, **Framework on Effective Rural Communication and Development**, <http://www.Fao.org>.

Misra, R.P., and Achyuta, R.N., 1990, **Micro- level Rural Planning: Principle methods and Case Study**, Concept publishing company: New Dehli, page 337.

Navaratne, M.A.J.S. and Buchenrieder, G., 2003, **Economics of Small-scale Dairy Farming in Sri Lanka- A Case study from Coconut Cattle Silvo Pastoral System**, Technological and Institutional Innovation for Sustainable Rural Development.

Niknam, T., Taherian-Fard, E., Pourjafarian, N. & Rousta, A., 2011, **An Efficient Hybrid Algorithm based on Modified Imperialist Competitive Algorithm and K-means for Data Clustering**, Engineering Applications of Artificial Intelligence, 24, PP. 306-317.

Scozzi, B. and Garavelli, C., 2005, **Methods for Modeling and Supporting Innovation Processes in SMEs**, European Journal of Innovation Management, 8(1), PP. 120- 137.

Short, D.S., 2000, **Structure, Management and Performance Characteristicks of Specialized Dairy Farm Business in the Unites State**, Agricultural Handbook, Number 720, 50 p.

شهاب میرزایی و مهدی نوری پور ——— تحلیل موانع صنعتی شدن دام پروری؛ مطالعه موردی: شهرستان قلعه گنج، ...

- Soontiens, W., 2002, **Managing International Trade: an analysis of South African SMEs and regional exports**, Management Decision, 40(7), PP. 710-719.
- Tambunan, T., 2009, **Development and some Constraints of SME in Indonesia**, Center for industry, SME and Business Competition Studies. University of Trisakti, Jurnal of Development and Agricultural Economic, 1 (2), PP. 27-40.
- Vries, A.D. and Russgiesy, L., 2002, **Profitability of U.S. Dairy Farms**, Florida dairy business conference, Ocala, 5 p.
- Xu, R. and Wunsch, D., 2005, **Survey of Clustering Algorithms**, Neural Networks, IEEE Transactions on, 16(3), PP. 645-678.

Archive of SID